

MILÁNSKÝ KONGRES: PODROBNOSTI, SOUVISLOSTI

Možná jste o tzv. Milánském kongresu, který se konal v roce 1880, a o turbulencích, které přinesl do života neslyšících lidí na celém světě, ještě neslyšeli. Možná jste o něm slyšeli už mnohokrát. Tento článek si klade za cíl nastínit, co se na kongresu během šesti zářijových dní dělo, co tomu předcházelo, co následovalo a jak se závěry kongresu odrazily ve vzdělávání neslyšících dětí u nás.

PŘED ROKEM 1880

První zmínky o „opravdovém vzdělávání“ neslyšících dětí a dospělých máme doloženy z 16. století. Ve druhé polovině 18. století začaly vznikat „veřejné školy“ přístupné širším vrstvám neslyšících dětí (1755 Paříž, 1760 Edinburgh, 1778 Lipsko, 1779 Vídeň, 1784 Řím atd.). V roce 1880 fungovalo v Evropě a v severní Americe několik desítek ústavů pro hluchoněmé (o jiných koutech světa moc zpráv z této doby nemáme).

Na našem území to byly Pražský ústav pro hluchoněmé (zal. 1786), Moravsko-slezský ústav pro hluchoněmé v Brně (1829), Diecézní ústav pro hluchoněmé v Litoměřicích (1858) a Diecézní ústav pro hluchoněmé v Českých Budějovicích (1871). Zpočátku se vyučovalo v němčině, zhruba od poloviny 19. století výuka českých dětí postupně přecházela na češtinu. V druhé polovině 19. století působilo v pražském ústavu celkem pět neslyšících učitelů.

PRVNÍ MEZINÁRODNÍ KONGRES UČITELŮ HLUCHONĚMÝCH

Systém výuky v ústavech pro hluchoněmé byl velmi různorodý. Některé ústavy inklinovaly více k tzv. francouzskému způsobu (velmi zjednodušeně: k používání znakového jazyka), jiné k tzv. německému způsobu (velmi zjednodušeně: k používání mluveného jazyka) a jiné oba způsoby různě kombinovaly.

Pro pochopení událostí v roce 1880 je podstatná jedna mnohem starší osobní nevraživost. Zakladatel pařížského ústavu a potažmo tzv. francouzské školy Abbé de l'Épée (1712 – 1789) a zakladatel lipského ústavu a potažmo tzv. německé školy Samuel Heinicke (1727 – 1790) byli rivalové. Poněkud schematicky můžeme také říct, že Abbé de l'Épée pracoval tzv. manuální metodou (při znakování jsou aktivní ruce, latinsky manus), zatímco Samuel Heinicke používal tzv. orální metodu (při mluvení jsou aktivní ústa, ústní latinsky oralis). Oba byli nezlomně přesvědčeni, že jejich metoda je jediná správná, a bojovali za ni. Tento spor, tzv. orálně-manuální kontroverze trvá mezi vzdělavateli neslyšících dětí vlastně dodnes.

V roce 1878 se v Paříži konalo několik různých kongresů a to inspirovalo Mariuse Magnata, francouzského učitele, který byl rozčarovaný z „nadvlády“ manuální a kombinované metody nad metodou orální, k uspořádání prvního „mezinárodního“ kongresu učitelů hluchoněmých, kde chtěl tento stav zvrátit tím, že zastánce kombinované metody „přetáhne k oralistům“ (= stoupencům orální metody). Kongres se mu podařilo narychlo uspořádat ještě v roce 1878. Proběhl v Paříži, avšak Magnatův záměr selhal. Kombinovaná metoda byla stále nejoblíbenější, nicméně podpora oralismu se poněkud zvýšila.

DRUHÝ MEZINÁRODNÍ KONGRES UČITELŮ HLUCHONĚMÝCH

Následně byla vytvořena společnost, jejímiž členy se stali vlivní francouzští a italské oralisté, kteří začali organizovat Druhý mezinárodní kongres učitelů hluchoněmých. Tentokrát nenechali nic náhodě a velmi pečlivě připravili podmínky tak, aby byla orálně-manuální kontroverze ukončena, a to vítězstvím oralistů. V italském Miláně byly dvě školy pro hluchoněmé, které nedávno přešly z kombinované metody na orální metodu vzdělávání. Nebylo tedy lepšího místa pro konání kongresu. S ohledem na záměr pořadatelů byl pečlivě sestaven organizační výbor, seznam účastníků i program kongresu s ukázkami výsledků čistého orálního vzdělávání neslyšících dětí z obou milánských škol.

Počet účastníků byl proměnlivý, ale běžně se uvádí, že jednalo 164 osob. 87 účastníků bylo z Itálie, 53 z Francie, 8 z Velké Británie, 5 z Ameriky, 3 ze Švédska a po jednom z Belgie a z Německa. Místní příslušnost zbylých účastníků je neznámá, takže není vyloučeno, že se jednání zúčastnil i nějaký zástupce našich zemí, nicméně v literatuře jsme o tom nenašli žádné zmínky. Pouze dva účastníci kongresu byli neslyšící. Jednání probíhalo šest dní. Podrobné informace na www.milan1880.com jsou převzaty z anglického zápisu z jednání.

Účastníkům bylo předloženo 26 otázek. Ty byly rozděleny do čtyř skupin (1. Budova a vybavení školy; 2. Podmínky výuky; 3. Metody; 4. Spe-

ciální otázky) a diskuse nad nimi měla být východiskem k přijímání usnesení a prohlášení. Ve všech skupinách byly otázky velmi zajímavé a podnětné, například: *Od kolika let by měly hluchoněmé děti chodit do školy? Jak dlouho by tam měly chodit? Jak by měl vypadat jejich učební plán? Je nutné oddělit děti od narození hluchoněmé od těch, které ohluchly po nemoci? Kolik žáků může učit jeden učitel? Měl by hluchoněmé dítě po celou dobu školní docházky učit jeden učitel, nebo by se měli učitelé střídát? Mají během výuky žáci převážně stát, nebo sedět? Mají být školy pro neslyšící denní, nebo internátní?*

6. ZÁŘÍ 1880 (PONDĚLÍ)

Po oficiálním zahajovacím projevu zástupce italského ministerstva veřejného vzdělávání byly řešeny organizační otázky, jako jednací řád, volba prezidenta kongresu apod.

7. ZÁŘÍ 1880 (ÚTERÝ)

Po přečtení několika dokumentů, telegramů a dopisů přistoupila schůze k diskusi o programu. Bylo rozhodnuto přejít otázky ve skupinách 1. Budova a vybavení školy a 2. Podmínky výuky a přeskočit rovnou na otázky ze skupiny 3. metody. Diskusní otázky měly být tyto: 1. *Uvedte výhody artikulační metody nad znaky a obrácně (především s ohledem na duševní vývoj, ale berte v úvahu také sociální hledisko).* 2. *Vysvětlete podstatu čistě orální metody a ukažte rozdíl mezi ní a kombinovaným systémem.* 3. *Definujte přesně hranici mezi tzv. metodickými značkami [umělými znaky] a tzv. přirozenými znaky.* 4. *Jaké jsou nepřirozenější a neúčinnější prostředky, díky kterým si hluchoněmí skutečně osvojují svůj vlastní jazyk?* 5. *Kdy a jak by měla být do jazykové výuky zapojena gramatika – ať už se používá artikulace, nebo znaky.* 6. *Jaké příručky nebo knihy mají mít žáci k dispozici? Co v nich může být upozaděno?* 7. *Neměla by být nedílnou součástí výuky hluchoněmých kresba?* 8. *Jaké množství vědomostí z různých oborů by si měli hluchoněmí osvojit?* 9. *Jakým systémem vzdělávání dosáhneme ve školách pro hluchoněmé nejlepší disciplíny?*

Mezi přednášejícími převažovali ti, kteří měli pozitivní zkušenosti s německou metodou. Ale někteří mluvili i jinak. Například švédský zástupce byl toho názoru, že hluchoněmé děti je třeba rozdělit do tří tříd: 1. neslyšící, kteří se mohou učit mluvit, 2. neslyšící, kteří se učit mluvit nemůžou, ale nemají žádné nedostatky v oblasti intelektu, 3. hloupí neslyšící. Reverend Thomas Gallaudet, duchovní kostela pro hluchoněmé v New Yourku (St. Ann's Church for Deaf-Mutes), řekl, že 50 let plně věřil v důležitost znakového jazyka a jeho nezbytnost pro rozvoj myšlení. Svůj projev doprovázel znaky a zakončil ho modlitbou ve znakovém jazyce. Po jeho vystoupení začal jeden z účastníků vykřikovat: „Přijďte a poslechněte si naše žáky [jak mluví]!“

Na závěr 2. dne bylo přijato **1. prohlášení:** „Vzhledem k nepopíratelné nadřazenosti mluvené řeči nad řečí znakovou při navracení hluchoněmých do společnosti a při učení se jazyku kongres prohlašuje, že při výchově a vzdělávání hluchoněmých by měla být preferována orální metoda před znaky.“ (160 hlasů pro, 4 proti) Prohlášení bylo přivítáno hlasitým potleskem.

8. ZÁŘÍ 1880 (STŘEDA)

Z několikahodinové diskuse, která začala při o to, co je přirozený a co umělý znakový jazyk, vybíráme: Podle zástupce z britského Northamptonu jsou přirozené znaky ty, které používají nevzdělávaní neslyšící, jde o hrubé popisy objektů a činností vyjadřované malováním obrysů objektů v prostoru, čímž nemůže být vyjádřena žádná vnitřní myšlenka. Oproti tomu tzv. metodické značky, které vznikly zkrácením některých přirozených znaků, mají určitý systém. Svůj projev uzavřel tím, že znaková řeč přináší obrácené pořádky a brání jazykovému pokroku.

Jiní řečníci se domnívali, že přirozené znaky jsou ty, které používají i slyšící osoby (*jde tedy zřejmě o přirozená gesta* – pozn.red.), a že všechny ostatní znaky by měly být zrušeny. Další namítali, že je velmi obtížné přirozené a umělé znaky od sebe oddělit.

Newyorský zástupce byl toho názoru, že jazyk hluchoněmých se vyvinul přirozeně a že kdyby spolu byli dva hluchoněmí zavřeni v jedné místnosti, nepochybně by si vytvořili svůj znakový jazyk. Na závěr svého projevu ukázal několik znaků pro abstraktní pojmy z oblasti náboženství, filozofie atd.

Slečna Hullová ze soukromé školy pro neslyšící v Londýně ve svém příspěvku jasně popsala nedostatky a problémy různých metod, jimiž se dlouho a poctivě snažila přivést své neslyšící žáky k ovládnutí jazyka. Až nyní se oprostila od znaků, které ničily řeč, opustila kombinovaný systém, který ničil hlas i jazyk, a přešla k čisté orální metodě, s níž je maximálně spokojená. Používá značky zviditelňující řeč (Visible Speech), protože podle ní dokážou zvratit přírodou daný stav a umožňují hluchoněmým komunikovat mluvenou řečí. Její vystoupení bylo několikrát přerušeno potleskem.

Na závěr střeďečního jednání vystoupil prezident kongresu Guilio Tarra. Připomněl přítomným, že včera přijali prohlášení preferující mluvenou řeč před znakovým jazykem. Zdůraznil, že vyučovat prostřednictvím mluvené řeči vyžaduje velkou odvalu a znaky jsou u toho zapovězeny, i když dětem na začátku školní docházky by mělo být umožněno používání malého množství jednoduchých gest. Ve školní třídě je čeká vykoupení z hluchoněmoty. Učitel zde z nich prostřednictvím řeči učiní lidské bytosti. Prezident mj. apeloval na delegáty kongresu: Aby se z neslyšícího dítěte stala mluvící lidská bytost, dejme mu to, co nám daly naše matky – jazyk (*mluvenou řeč* – pozn.red.). Orální systém je možný, smíšený systém je nemožný a nelogický, protože pokud budeme pohybovat prsty, rukama, pažemi, hlavou a celým tělem a ve stejnou dobu také rty, rozptylujeme pozornost žáka. Ze všech možností, jak vyjádřit myšlenku, jsou rty nejdokonalejší. Následoval nadšený potlesk.

9. ZÁŘÍ 1880 (ČTVRTEK)

Projev prezidenta kongresu pokračoval ve čtvrtek ráno. Kromě jiného řekl, že čistá orální metoda přináší žákům správnou výslovnost, obratnost při komunikaci, podporuje přesné porozumění slovům a jejich snadnější používání. Metoda je také velmi vhodná pro výuku náboženství. Když Bůh dal člověku duši, dal mu schopnost myslet a k vyjádření myšlenek mu dal řeč. Následovala diskuse, v níž mluvčí většinou referovali o své konverzi z kombinované metody na čistou orální metodu. Za zmínku stojí např. příspěvek delegáta z Northamptonu: Čistá orální metoda funguje, když se používá pečlivě. Poskytuje nejlepší nástroj myšlení a zabraňuje němotě. Smíšený systém přináší zmatek. Na konci čtvrtečního jednání při-

jal kongres **2. prohlášení:** „Vzhledem k tomu, že simultánní používání mluvené řeči a znaků způsobuje újmu mluvení, odezírání a jasnosti myšlenek, kongres prohlašuje, že by měla být preferována čistá orální metoda.“ (150 pro, 16 proti)

V odpoledních hodinách byly účastníkům kongresu prezentovány ukázky práce obou škol pro hluchoněmé v Miláně, aby si mohli sami ověřit výsledky čisté orální metody. Podle všeho byla exhibice velmi dobře zmanipulována. Mluvit s dětmi mohli pouze italští učitelé. Některé děti – i nedoslýchavé – měly velké problémy s porozuměním, jejich učitelé pak začali používat „složitě pohyby úst“, což jeden z přihlížejících okomentoval slovy: „Tato cvičení nemají daleko k selhání [metody].“ Italským delegátům, kteří předváděné děti neznali, činilo značné obtíže porozumět jejich mluvenému projevu. Nápadné bylo, že delegátům nebyly poskytnuty informace o stavu sluchu, řeči, odezírání, schopnostech a inteligenci žáků.

E. M. Gallaudet (bratr reverenda T. Gallaudeta a syn T. H. Gallaudeta, zakladatele první školy pro neslyšící v USA, na jehož počest se škola od roku 1894 bude jmenovat The Gallaudet College a od roku 1989 Gallaudet University) později napsal, že zpozoroval, že v obou milánských školách jsou také znakoví a nemluvíci hluchoněmí žáci, ale ty před kongresem pečlivě schovávali. Den uzavřelo divadelní představení. Scéna byla efektní, kostýmy dokonalé. Hluchoněmé a nevidomé děti recitovaly. Přestávky mezi jednotlivými dějstvími byly vyplněny hudbou.

10. ZÁŘÍ 1880 (PÁTEK)

Jako jeden z prvních vystoupil E. M. Gallaudet z Washingtonu. Podle jeho názoru není pro hluchoněmé, kteří požadují vyšší vzdělání, prostředí ve školách pro slyšící přivětivé, a proto by měli být přijímáni do škol specializovaných. Za tímto účelem byl v roce 1849 ve Washingtonu založen Columbijský institut (roku 1864 byla rozhodnutím prezidenta Lincolna při Institutu zřízena College s právem udělovat vysokoškolské tituly). Jeho výsledky jsou vynikající a E. M. Gallaudet by si přál vidět takové instituce i v Evropě.

Na to reagoval např. delegát ze Sieny tím, že v současnosti je ještě mnoho hluchoněmých, kterým se nedostává ani základního vzdělání, takže zatím není čas myslet na univerzity. Jeden z přítomných podotkl, že přestože všechny těší,

že neslyšící mohou prostřednictvím různých metod zvládnout i studium složitějších oborů, on si myslí, že pro běžného neslyšícího žáka je mnohem prospěšnější být vzděláván výlučně ve svém vlastním jazyce a teprve pak přistoupit ke studiu přírodních věd. Pokud se má vyjádřit ke zprávě E. M. Gallaudeta, tak nemá dobrý pocit z toho, že mladí lidé dostávají tituly z přírodních věd, a přitom nejsou schopni sestavit gramaticky správnou větu ve svém rodném jazyce (*mluvením jazyce své země* – pozn.red.).

Prezident se pak zeptal, zda přijmou prohlášení žádající po všech vládách civilizovaných zemí povinné elementární vzdělávání všech hluchoněmých. Dostalo se mu odpovědi, že ve Švédsku a Norsku už tomu tak je. Poté bylo přijato **3. prohlášení:** „*Uvážíme-li, že mnoha hluchoněmým se kvůli neschopnosti rodiny a institucí nedostává výhod vzdělávání, doporučuje kongres vládám přijmout nezbytná opatření vedoucí k tomu, aby všechny hluchoněmé děti mohly být vzdělávány.*“ (jednomyslně schváleno)

Po přestávce se delegáti zabývali zapojením gramatiky do výuky neslyšících dětí. Zástupce berlínské školy promluvil o tom, že z povahy němčiny bylo vyvozeno, že není nutné hluchoněmé děti seznamovat s gramatickými pravidly. V praxi se však tento postup neosvědčil. Domnívá se proto, že žákům by měla být předložena německá gramatika v celé své komplexnosti. Jiný účastník reagoval, že tento poznatek není v rozporu se zde propagovaným názorem, že gramatika by se měla vyučovat v praxi a na vhodných situačních příkladech.

11. ZÁŘÍ 1880 (SOBOTA)

Hned od rána přijímal kongres jedno prohlášení za druhým.

4. prohlášení: „*Vzhledem k tomu, že výuka mluvících neslyšících pomocí čisté orální metody by se co nejvíce, jak je to jen možné, měla podobat výuce těch, kteří slyší a mluví, prohlašuje kongres, že a) nejpřirozenější a nejefektivnější způsob, jak si mluvící neslyšící mohou osvojit znalosti o jazyce, je „intuitivní metoda“, která vypadá tak, že nejdříve mluvením a pak psaním pojmenujeme předměty a skutečnosti, které žáka obklopují; b) v prvním nebo i mateřském období by měli být neslyšící ponecháni, aby si gramatických forem všimali prostřednictvím příkladů a praktických cvičení a následně v druhém období by měli být žáci vedeni k tomu, aby z těchto příkladů vydedukovali gramatic-*

ká pravidla, která by měla být vyjádřena co nejjednodušeji a nejjasněji; c) knihy, v nichž jsou použity žákům známá slova a formulace, mohou být žákům předkládány kdykoli.“

5. prohlášení: „*Vzhledem k nedostatku knih, které by byly dostatečně elementární, aby pomáhaly postupnému a progresivnímu vývoji jazyka, kongres doporučuje, aby učitelé v orálním systému publikovali takto zaměřené odborné práce.*“

6. prohlášení: „*Mnoho průzkumů sledujících hluchoněmé všech věkových kategorií a všech sociálních vrstev dlouho po opuštění školy ukazuje, že při dotazování na různé věci odpovídali žáci správně, s přiměřeně čistou artikulací a velmi dobře odezírali. Proto kongres vyhlásuje, že a) hluchoněmí vzdělávání čistou orální metodou nezapomínají po odchodu ze školy znalosti, které si zde osvojili, ale rozvíjejí je nadále při konverzaci a čtení, je-li pro ně náležitě zjednodušeno; b) v konverzaci s mluvícími lidmi používají výlučně mluvení; c) mluvení a odezírání se nezhoršují, naopak se používáním zlepšují.*“

7. prohlášení: „*S ohledem na to, že výchova a vzdělávání hluchoněmých prostřednictvím mluvení klade na účastně zcela nezvyklé požadavky, a s ohledem na jednoznačné zkušenosti učitelů hluchoněmých kongres vyhlásuje, že a) nejpřirozenější věkem pro zahájení školního vzdělávání neslyšícího dítěte je věk od osmi do deseti let; b) školní docházka by měla být nejméně sedmiletá, lépe však osmiletá; c) žádný učitel nemůže efektivně učit čistou orální metodou ve třídě, kde je více než deset dětí.*“

8. prohlášení: „*Abychom se vyhnuli jistému neúspěchu při aplikaci čisté orální metody v institucích, kde ji dosud aktivně nepoužívají, mělo by být její zavádění opatrné, plynulé a postupné. Proto kongres doporučuje: a) aby ve školách nově přijímaní žáci tvořili zcela samostatné třídy, vedené pouze za použití mluvení; b) aby tito žáci byli zcela odděleni od těch, kteří jsou již příliš pokročilí na to, aby mohli být vzdělávání pomocí mluvení a při jejichž výchově a vzdělávání budou nadále používány znaky; c) aby byla každým rokem otevřena nová třída, v níž se pouze mluví, a žáci, již byli dosud vzdělávání prostřednictvím znaků, dokončili vzdělání nezměněným způsobem.*“

Po polední přestávce následovalo závěrečné jednání, při kterém se mluvčí vzájemně ujišťovali v tom, že

každý z nich se vrátí domů s hlubokým přesvědčením o nadřazenosti čisté orální metody.

DĚDICTVÍ MILÁNSKÉHO KONGRESU

Jak už bylo řečeno, Milánský kongres je jedním z nejvýznamnějších mezníků v dějinách neslyšících na celém světě. Na mnoho desetiletí ovlivnil nejen jejich vzdělávání, ale bez nadsázky veškerý jejich život, jejich sebepojetí, jejich přijímání společností, jejich pracovní a společenské postavení. My se soustředíme na jeho dopad na dění na území dnešní České republiky.

Nedlouho po Milánském kongresu (v roce 1881) vydalo rakouské mocnářství oběžník, ve kterém doporučovalo přijímat děti hluchoněmé do běžných škol a zajistit jim tak alespoň to nejzákladnější vzdělání. Mezitím byly u nás zakládány další ústavy pro hluchoněmé: Hradec Králové (1881), Lipník nad Bečvou (dnes sídlí v Olomouci) a Ivančice (1894), Šumperk (1907), Valašské Meziříčí (1911), Plzeň (1913). Délka docházky do ústavů se prodlužovala, ale např. osmi postupných ročníků dosáhl na území Rakouska Uherska první ústav až v roce 1905/1906. Ústavy byly internátní, děti jezdily domů jen na vánoční a letní prázdniny a „hluchoněmí žáci“ byli ve skutečnosti velmi často nedoslýchaví nebo ohluchlí. Vyučovalo se česky a německy a v ústavech v Čechách (na Moravě ne) se stále více či méně používal vedle metody orální také znakový jazyk.

V roce 1915 zřídil Zemský spolek pro péči o hluchoněmé další pražský ústav: V Prvním českém ústavu pro hluchoněmé, v jehož počátcích hrál důležitou roli Karel Výmola, se vyučovalo pouze česky a výlučně orální metodou. Karel Výmola nejdříve přesvědčil ministerstvo školství a národní osvěty, aby Zemský spolek pro péči o hluchoněmé pověřilo vypracováním reformy vyučování hluchoněmých v celé mladé Československé republice, a tak bylo v červnu 1919 mj. odsouhlaseno, že školní docházka má trvat osm let, že ve třídě má být max. 10, ve vyšších ročnících max. 12 žáků a také že „*Vyučování udílenu budiž u dětí normálně nadaných metodou hláskovací [orální], u dětí pak s nadáním slabším metodou kombinovanou, jak toho duševní stav jejich vyžaduje*“ (Hrubý, str. 320). Roku 1923 pak Zemský spolek pro péči o hluchoněmé prosadil nařízení „*vyučovatí na všech ústavech metodou orální*“ (Hrubý, str. 321), při-

čemž těm, kteří se podle toho budou řídit, budou přiznány výrazné výhody: ředitelům roční příspěvek 1 800 Kč „do penze včítatelný“ a služební byt se světlem a otopem v ústavu, učitelům pak roční příplatek 800 Kč „do penze včítatelný“. A tak na začátku 20. let 20. století znakový jazyk ze škol pro hluchoněmé rychle mizel. V lednu 1925 se patrně používal už jen v pražském smíchovském ústavu. Udržel se tam do roku 1932, kdy ho zakázal nově nastoupivší ředitel Alois Novák. Je celkem pochopitelné, že v takto zaměřených školách nepracovali žádní neslyšící pedagogové.

A jak to bylo s povinnou školní docházkou pro hluchoněmé, dalším požadavkem Milánského kongresu? Už v roce 1774 vydala Marie Terezie Všeobecný školní řád, jehož hlavním úkolem bylo vybudování systému škol, do nichž by mohly chodit všechny děti. Školní docházka nebyla povinná, císařovna ale použila formulaci: „*Rádi bychom viděli, kdyby rodičové svých dětí ve věku 6 - 12 let do škol posílali.*“ To vše se však týkalo jen dětí „*myslově schopných*“ (Morkes, 2006). Opravdu povinná a tehdy už osmiletá školní docházka byla u nás zavedena roku 1869, ale opět se nevztahovala na děti hluchoněmé. Ty měly začít chodit do školy povinně, a to na devět let, zpravidla od šesti let věku, až ustanovením zákona z roku 1922. K přijetí zákona však nedošlo. Povinná školní docházka začala pro československé hluchoněmé děti – jako jedny z posledních v civilizovaném světě – platit až roku 1948. Zároveň byly rozděleny do škol pro děti hluchoněmé, pro děti se zbytky sluchu, pro děti nedoslýchavé a pro děti hluchoněmé méně nadané.

21. MEZINÁRODNÍ KONGRES O VZDĚLÁVÁNÍ NESLYŠÍCÍCH VE VANCOUVERU

Možná bychom mohli opravit své tvrzení, že Milánský kongres na mnoho let dopředu zásadním způsobem vstoupil do života miliónů neslyšících lidí na celém světě. Proč by měl mít jeden kongres tak výsadní postavení? Nikoho z přítomných, a už vůbec ne z nepřítomných, což byl s největší pravděpodobností náš případ, k ničemu nezavazoval. Vše, co přijal, byla pouze usnesení několika desítek lidí, z nichž tři čtvrtiny byli pečlivě vybraní a dobře ideově zpracovaní italská a francouzská učitelé. Že není třeba si z Milánského kongresu dělat těžkou hlavu, ukázal další úspěšný vývoj Gallaudetovy univerzity, kde jeho usnesení nedbali. Bylo to spíše

tak, že v jednotlivých zemích byli politicky obratní jedinci, u nás Karel Výmola a další, kteří dokázali prosadit plošné změny, kterým věřili a které se náhodou (?) shodovaly se závěry Milánského kongresu. Navíc – a to je podstatné – u nás tak učinili 40 let po Milánském kongresu a vůbec nerespektovali jeho 8. prohlášení ukládající přecházet na čistou orální metodu postupně od prvních ročníků a stávající žáky nechat dostudovat v systému, na který jsou zvyklí.

Od Milánského kongresu uplynulo více než 130 let, během té doby se uskutečnily další kongresy, dnes označované zkratkou ICED (International Congress on Education of the Deaf - Mezinárodní kongresy o vzdělávání neslyšících). Na tom zatím posledním, v pořadí 21., který se uskutečnil v červenci 2010 v kanadském Vancouveru, přijali delegáti prohlášení *Nová éra participace a spolupráce: Cesty od dopadů milánského usnesení*, v němž zamítli usnesení Milánského kongresu, vyjádřili hlubokou lítost nad jeho škodlivými dopady a podpořili přijetí a respektování všech jazyků a forem komunikace ve vzdělávacích programech neslyšících. Dokument *Nová éra* vyzývá vlády jednotlivých zemí k dodržování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením přijaté Organizací spojených národů (*v roce 2008 schválené parlamentem ČR* – pozn.red.), ve které stojí, že znakový jazyk je lidským právem a že vzdělávání zahrnuje plné osvojení jazyka a získání akademických, praktických a sociálních znalostí a dovedností.

V dalších bodech vyjadřuje *Nová éra* souhlas s prohlášeními schválenými v roce 2007 Světovou federací neslyšících, včetně práva na rovný a přiměřený přístup k multijazykovému a multikulturnímu vzdělávání, v němž jsou znakové jazyky považovány za legitimní jazyky rovnocenné mluveným národním jazykům. Schvaluje i práva na začlenění neslyšících do všech oblastí vzdělávání od raného dětství a podpory lidských práv pro všechny. Po 130 letech tak byla oficiálně uzavřena „doba temna“ neslyšících na celém světě.

Pozn. Kvůli přehlednosti a srozumitelnosti textu jsme v minulosti užívané termíny posun, posunek, posuněk, známka, znamení, posunová známka aj. a posunková řeč, posunková řeč, posunování, známková řeč, znamenání aj. nahradili současnými termíny znak a znakový jazyk. Oproti tomu termíny hluchoněmý a nesly-

šící jsme se snažili překládat přesně a používat je v dobovém kontextu.

Použitá literatura:

Informace, které zde uvádíme, čerpáme z uvedené literatury. Upozorňujeme, že zde prezentované informace se mohou lišit od informací uváděných jinými zdroji.

ALBRECHT, G.L., SEELMAN, K.D., BURY, M. (eds) *Handbook of Disability Studies*. London (UK), Thousand Oaks (California) : Sage Publication, 2001.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 1. díl. 2. vyd.* Praha : FRPSP, Septima, 1999.

International Congress of the Deaf (ICED) July 18-22, 2010 Vancouver, Canada. World Federation of the Deaf. [cit. 2012-07-17]. Dostupný z [www: <http://www.wfdeaf.org/news/international-congress-of-the-deaf-iced-july-18-22-2010-vancouver-canada>](http://www.wfdeaf.org/news/international-congress-of-the-deaf-iced-july-18-22-2010-vancouver-canada).

MORKES, F. Tereziánská reforma v českém školství. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 10. 2006, [cit. 2012-07-17].

Dostupný z [www: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html>](http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html).

Speech for the Deaf: Report of the Proceedings of the International Congress on the Education of the Deaf-Mutes, held at Milan, September 6th-11th, 1880. London : W. H. Allen & co, 1880. [online; cit. 2012-07-24].

Dostupný z [www: <http://archive.org/details/gu_reportproce1880iced>](http://archive.org/details/gu_reportproce1880iced).

STURLEY, N. *Milan 1880*. ©2005 – 2010 [online; cit. 2012-07-24] Dostupný z [www: <http://www.milan1880.com/>](http://www.milan1880.com/).

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. [online; cit. 2012-07-24] Dostupný z [www: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf>](http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf). Oprava českého překladu. [online; cit. 2012-07-24].

Dostupný z [www: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-oprava-prekladu-ve-sbirce.pdf>](http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-oprava-prekladu-ve-sbirce.pdf).

Zpracovala Andrea Hudáková
autorka článku je zástupkyně ředitelky Ústavu českého jazyka a teorie komunikace na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze a vedoucí oboru Čestina v komunikaci neslyšících